

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Van rechtsbeslissing naar procesbeheersing

Braam, A.

Citation

Braam, A. (1973). Boekbespreking van: Van rechtsbeslissing naar procesbeheersing. *Acta Politica*, 8: 1973(1), 94-96. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451463>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451463>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

wanneer bij de toename van het welzijn van sommige gebieden de andere daarvan geen achteruitgang ondervinden. Lambooy doelt hierbij op de mogelijkheid, dat van activiteiten in een bepaald gebied negatieve externe effecten uitgaan op het welzijn in een ander gebied en baseert zijn analyse van deze effecten op Goudzwaards dissertatie over de ongeprijsde schaarste.

Niet alle hoofdstukken zijn even geslaagd. Van Wickeren, die het ondernemersgedrag analyseert, kan in elk geval goed rekenen doch geeft er deze keer geen blijk van ook goed te kunnen schrijven. Odell verklaart het bestaande regionale activiteitenpatroon te eenzijdig uit energiefactoren. De informatie van Van de Poll en Bourdrez over de betekenis van de infrastructuur voor de regionale ontwikkeling blijft hier en daar aan de oppervlakte steken, ondanks het fraaie model dat wordt gepresenteerd. De beschouwingen van Hendriks en Ruitenbergh over de bestuurlijke aspecten van de regionale ontwikkeling richten zich te traditioneel op het lokaal i.p.v. op het (inter)nationaal bestuur, op de inrichting van het bestuurlijk apparaat in plaats van op de ontwikkeling van een compleet beleidsinstrumentarium, op een bestuursrechtelijke in plaats van op een bestuurseconomische of besliskundige probleemstelling.

Tenslotte meen ik dat Klaassen als eindredacteur in één opzicht tekort is geschoten. Door duidelijk gebrek aan coördinatie is de samenhang tussen de hoofdstukken enigszins zoek geraakt. Over het te kiezen optimaliteitskriterium denken Vanhove, Drewe, Bos en Lambooy verschillend; Paelinck en Lambooy gebruiken een term als doelmatigheid (efficiëntie) in een geheel verschillende betekenis; het is niet duidelijk of Van de Poll en Van Wickeren dezelfde significantiegrenzen aanhouden; de wet van Reilly inzake de ruimtelijke structuur van de detailhandel wordt zowel behandeld door Kuipers als door Vanhove; Paelinck, Klaassen en Vanhove beschrijven onafhankelijk van elkaar de psychologische waardering van afstanden; Hendriks, Lambooy en Drewe bespreken op dezelfde manier de onbereikbaarheid van de doelstellingen van de Tweede Nota inzake de ruimtelijke ordening; enzovoort. Deze kritische opmerking doet echter niets af aan onze hoofdkonklusie, dat Klaassen erin geslaagd is een unieke bundel samen te stellen, waarvan de publikatie ongetwijfeld het regionaal onderzoek in Nederland sterk zal stimuleren.

J. van den Doel

J. Wessel: Van rechtsbeslissing naar procesbeheersing

N.V. Uitg. Mij. W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle 1971, 26 pp.

In zijn Delftse oratie, welke onder de hierbovenstaande titel is verschenen, heeft Wessel heel veel overhoop gehaald: het vraagstuk van de al of niet integrale wetenschappelijke benadering van bestuursactiviteiten, de terreinafbakening tussen de bestuurswetenschap en de wetenschappen van het besturen, de ontoereikendheid van de traditionele bestuursrechtswetenschap als uitgangspunt voor een integrale benadering van de bestuursproblematiek, de perspectieven van integratie, systeemtheoretische benaderingswijzen in de bestuurswetenschap en tenslotte enkele praktische consequenties van een geïntegreerde bestuurswetenschappelijke benadering. Onderwerpen genoeg om er verscheidene dikke boeken mee vol te schrijven. Wessel moest het echter bij ruim 20 bladzijden 'overpeinzingen' laten. Het valt dan ook niet te verwonderen dat er niet zoveel echt 'uit de verf' is gekomen. Dat vind ik jammer, want de vragen die Wessel aan de orde stelt zijn van vitale betekenis voor de ontwikkeling der bestuurswetenschap(en) in de

komende jaren. Een eerste vereiste bij de beantwoording van die vragen is echter dat al degenen die bij deze ontwikkeling zijn betrokken van elkaar begripen waar ze het *precies* over hebben. En dat is naar mijn mening nu juist de zwakste zijde van Wessel's betoog.

Wij horen voorts wel wat het verschil is tussen een monodisciplinaire, multidisciplinaire en interdisciplinaire benadering, maar de in dit verband toch wel relevante vraag naar het verband met het onderscheid in theoretische en toegepaste wetenschap wordt niet eens gesteld. Dit gaat zich o.m. wreken bij het inconsistente gebruik van de termen 'integratie' en 'integraal'.

Dat naast een veelheid van 'interdisciplines' 'reeds bestaande monodisciplines' niet kunnen worden gemist wil ik graag geloven, maar dat zij alleen maar een taak behouden 'bij het *toeleveren* (cursivering v. d. rescensent) van kennis aan bestaande en het *leveren* van ideeën, kennis en mankracht voor nieuw op te zetten interdisciplines', lijkt mij een onderschatting van het belang van de monodisciplines.

Wessel definieert bestuurskunde als de 'wetenschap gericht op het met behulp van een bestuursapparaat en de daaraan ten dienste staande middelen beheersen van maatschappelijke processen, op het eventueel sturend maar vooral regelend handelen van overheidsorganen'. Dit is een van de punten waarop ik de auteur niet helemaal begrijp. Betekent 'gericht op' nu 'van' — waarna het materiële object van de bestuurskunde volgt — het op een bepaalde wijze beheersen van maatschappelijke processen) — óf: die zich ten doel stelt — eventueel: 'een bijdrage wenst te leveren tot'? In het tweede geval is Wessel's definitie van bestuurskunde geen definitie maar de aanduiding van een functie van die wetenschap. Even later zegt de schrijver: 'De bestuurskunde zal zich niet mogen beperken tot een wetenschap van de vormen, maar ook en in toenemende mate aandacht moeten besteden aan de inhoud van het beleid teneinde daarop toegespitste beheersingsmechanismen te ontwikkelen'. Moeten wij hieruit afleiden dat 'bestuur', 'sociale beheersing' en 'beleid' identiek zijn? Wat zijn dan 'op het beleid toegespitste' beheersingsmechanismen? Wat betekent in de definitie van 'bestuurskunde': 'eventueel sturend maar vooral regelend handelen'? Als ik noot 27 op blz. 9 goed begrijp is 'regelen' hoogop een onderdeel van 'besturen'. Dan vraag ik mij af: doet de overheid ook nog iets anders dan 'besturend' en/of 'regelend' handelen?

Als men 'bestuurskunde' definieert als een wetenschap die zich bezighoudt met het beheersen van maatschappelijke processen 'met behulp van een bestuursapparaat' dan rijzen voor mij de volgende vragen: a) wat dan 'bestuur' (resp. 'bestuursapparaat') is; b) of men eigenlijk niet bezig is met definiëren door middel van datgene wat men definiëren moet; c) wat het kenobject van de bestuurskunde is (afgezien van mijn veronderstelling dat Wessel de bestuurskunde wel als een wetenschap met een 'interdisciplinaire' — of misschien een multi-disciplinaire? — aanpak zal willen typeren) en d) waarom 'bestuursapparaat' kennelijk beperkt wordt tot 'overheidsorganen' (dus: 'bestuursapparaat van de overheid'). Wessel stelt tenslotte, dat de systeemleer 'als theoretisch kader voor de interdisciplinaire benaderingswijze' in de bestuurswetenschap een zekere bruikbaarheid kan hebben. Toch gelooft hij niet 'dat binnen afzienbare tijd met behulp van dit kader een werkelijke integratie van disciplines tot stand kan komen'. Ik deel zijn twijfels op dit punt, alleen op andere gronden. Ik meen dat de waarde van de systeemtheorie voor de bestuurswetenschap(en) elders moet worden

gezocht, nl. in haar taxonomische functie. Wessel heeft er goed aan gedaan een aantal wetenschapstheoretische en methodologische vragen van de bestuurswetenschap (resp. de bestuurskunde), die de bestaansgronden van deze wetenschap raken en ook haar ontwikkelingsmogelijkheden bepalen, aan de orde te stellen. Hij heeft ook duidelijk gemaakt dat we nog aan het begin staan, dat er veel samen-denken en samen-werken nodig zal zijn om de bestuurswetenschap (resp. -kunde) tot een volwaardige wetenschap te ontwikkelen. Ik denk niet dat de weg die Wessel voor zich ziet helemaal de goede weg is voor de bestuurskunde, maar ik ben bereid bij voorbaat mijn ongelijk te erkennen. In ieder geval, collega Wessel, hartelijk dank voor Uw stimulerende woorden, waarvan naar ik hoop, velen zullen kennisnemen.

A. van Braam

David F. Forte (Ed.): The Supreme Court in American Politics: Judicial Activism vs. Judicial Restraint

Lexington, etc., D. C. Heath and Company, 1972, 96 pp., f 12,75

Dit boekje verschijnt als tiende deel van een reeks publikaties gewijd aan *Problems in Political Science*, uitgegeven onder leiding van Neal Riemer, verbonden aan de University of Wisconsin-Milwaukee.

Het begint met een inleiding van Forte, waarin een aantal centrale elementen uit de nimmer aflatende discussie over de plaats van het Supreme Court in het Amerikaanse staatsbestel worden besproken onder verwijzing naar in deze Reader opgenomen bijdragen. Daarna volgt een hoofdstuk getiteld 'Two Perspectives on Judicial Review', met een bijdrage onder het opschrift 'A Structural Interpretation', en een andere onder het hoofd 'A Functional Interpretation'. Het derde hoofdstuk heet 'Judicial Restraint v. Judicial Activism: Two Views on the Role of the Judiciary in the American Political System'. Het vierde hoofdstuk is gewijd aan het thema 'Neutral Principles of Constitutional Adjudication v. Purposive Jurisprudence'. Het vijfde en veruit langste hoofdstuk is getiteld 'The Non-Political v. The Political Court' en is verdeeld in twee rubrieken: 'The Case Against — resp. For — Judicial Involvement in Political Decisions'. Het zesde en laatste hoofdstuk heet 'Facing the Reality of A Political Court: A Critical Analysis'.

In het bestek van nog geen honderd bladzijden treft men teksten aan van maar liefst achttien auteurs. Die teksten zijn ontdaan van de voetnoten, en hebben zelf een proces van 'editing' ondergaan. Dit is niet altijd even zorgvuldig geschied, waardoor de bezwaren die hier toch al tegen zijn aan te voeren, nog worden vergroot. Het is al erg genoeg dat men niet weet of drie puntjes betekenen dat er één woord, of dat er tien bladzijden zijn overgeslagen. Onaanvaardbaar is het dat op sommige plaatsen is verzuimd aan te geven dat er iets is weggelaten (op p. 49 een halve bladzijde, op p. 71 vier bladzijden van de oorspronkelijke tekst, waarover ik slechts in een paar gevallen de beschikking had).

Tegenover het nadeel van geschonden teksten staat het voordeel dat men in zeer beknopte vorm kennis kan nemen van de belangrijkste gezichtspunten die de bestudering van het Supreme Court als politieke instelling tot dusverre heeft opgeleverd. Die bestudering vindt, behalve door 'constitutional lawyers', ook door 'political scientists' plaats; de grenzen tussen beide soorten wetenschapsbeoefenaars zijn trouwens in de V.S. vloeiender dan bij ons. De meeste van de in deze

bundel vertegenwoordigde auteurs zijn jurist, er zijn echter ook een aantal politologen bij.

Het is ondoenlijk de afzonderlijke beschouwingen hier te bespreken. Ik noem alleen twee thema's die veelvuldig terugkeren: de aanvaardbaarheid van het rechterlijk toetsingsrecht ('judicial review') uit een oogpunt van democratie, en de vraag of men het 'activisme' van het Hughes Court (1930—1941, de tijd van de New Deal) kan verwerpen, en dat van het Warren Court (1953—1969) toejuichen zonder met zichzelf in tegenspraak te geraken. Wat het eerste betreft zijn vooral interessant de pogingen van auteurs als Martin Shapiro om twijfel te wekken aan de juistheid van de traditionele visie dat het Supreme Court, anders dan Congress en de President, geen democratische instelling is: 'Even the most cursory glance at American politics indicates that Congress and the Executive are not simple, direct bearers of majority sentiment while the Court goes its independent and autocratic way. There are many elements of anti-majoritarianism and irresponsibility in the 'political' branches and a rather high degree of responsiveness to popular sentiment in the Supreme Court' (p. 38). De uitwerking van deze gedachte is belangrijk en levert een potentieel krachtig wapen op tegenover aanhangers van 'judicial self-restraint', voor wier beduchtheid minder reden is indien kan worden aangetoond dat het toetsingsrecht juist democratiebevorderend is, immers een forum en een representatie verschaft aan belangen waarvoor elders in het systeem geen pleitbezorgers kunnen worden gevonden. M.i. gaat Shapiro in zijn ijver om het probleem 'toetsingsrecht en democratie' tot zijn ware proporties terug te brengen te ver. Hij houdt op het laatst haast geen probleem meer over. Maar daarvoor schuilt er toch naar mijn mening te veel waarheid in de uitspraak van Cohen: 'If judges are to govern, they ought to be elected' (geciteerd op p. 27).

Thans het tweede punt. De 'liberals', die in de dertiger jaren zo fel op het Supreme Court gebeten waren omdat het Roosevelt's New Deal bestookte met de banbliksem van ongrondwettigheid, waren toen de grote kampioenen van 'judicial self-restraint'. Diezelfde liberals hebben echter het op bescherming van de 'civil liberties' gerichte activisme van het Warren Court luide toegejuicht. Zij wijzen evenwel de beschuldiging van inconsequentie en opportunisme van de hand met een beroep op het feit dat het in beide gevallen om zeer verschillende soorten wetgeving gaat. Rechterlijke terughoudendheid bij de beoordeling van wetgeving in de sociaal-economische sfeer is zeer wel verenigbaar met verhoogde waakzaamheid wanneer grondrechten in het geding zijn. Sterker nog, 'more exacting supervision of the political process follows logically (mijn curs., L. P.) from the Court's greater reliance, after 1937, on political controls in the economic realm' (aldus Mason, p. 34). Vooral in het licht van recente jurisprudentie van het Supreme Court waarbij de grondwettelijk gegarandeerde 'equal protection of the laws' ook tot *economische* minderheden wordt uitgestrekt blijft men hier toch voor problemen staan. Het is jammer dat over die jurisprudentie in deze bundel niets is te vinden.

Er staat echter veel tegenover, in het bijzonder moge ik hier nog wijzen op de beschouwingen van Bickel en Kurland, die met voorbeelden aantonen dat het Warren Court zich in toenemende mate als wetgever is gaan gedragen, zozeer zelfs dat een recente publikatie van Berle begint met de woorden: 'Ultimate legislative power in the United States has come to rest in the Supreme Court of the United States' (geciteerd door Kurland op p. 83). Dit is stellig overdreven, maar